

ŪKO LEDĀK ALNĀ

LEIDŽIA LTSR NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA

Leidžiamas nuo 1984 m.

1988 m. balandžio mėn.

Kokį parką matysime rytoj?

Lietuvos nacionalinis parkas (NP) gyvuoja jau 14 metų. Baigėsi pirmasis parko kūrimo etapas, todėl išvertinama, kas padaryta, ir numatoma tolesnė NP tvarkymo programa. Siuo metu Lietuvos statybos ir architektūros mokslinių tyrimo institutas (LSAMTI) rengia NP išplanavimo schemas korektūrą. Parke darbų atlikta išties nemažai, bet, išgyta patirtis jų tvarkant, derinant gamybą su gamtosaugą, organizuojant rekreaciją, sukaupta naujų mokslinių tyrimų. Visa tai turi būti apibendrinta NP išplanavimo schemas korekture.

Kokius uždavinus numatė NP pirmoji išplanavimo schema (LSAMTI, 1971, V. Stauskas, G. Daniulaitis, P. Kavaliauskas)? Pagrindinė iš jų — apsaugoti liaudies architektūros palikimą. Nors paruošti muziejinių kaimų regeneracijos projektai, neranda, kas galėtų finansuoti, atstačiai, tinkamai eksplloatuoti etnografinius kaimus bei sodybas. Dalis etnografinių sodybų yra kritinėje būklėje. Dar blogiau yra su vandens malūnais. Parke liko tik vienas malūnas, kuris, tinkamai restauruotas, galėtų tapti veikiančiu technikos paminklu.

Geral užduotis parke įvykdė Automobilių ir plentų ministerija, nutiesusi naujus kelius, iš jų turinėti žiedą per Antalksnę, Kirdeikius, Ginučius, Valšiūnus, Minčios miškus. Vietomis gal ir buvo galima kiek subtiliai išvertinti gamtinę aplinką nutiesiant atskiras atkarpas ir išengiant apžvalgos aikštėles.

Rekreaciniam srautui reguliuoti, lankytuojams paskirstyti po parko teritoriją buvo pasiūlyta rekreacinių sistema su poilsio kompleksais, stovyklavietėmis, turistinėmis trasomis. Sioje srityje daug nuveikė NP direkcija, išengusi stovyklavietes ir, kas pačių svarbu, kontroliuodama poilsiautojus. Tačiau ir čia dar ne viskas padaryta.

Dažnai tenka girdėti, kartais net ir iš kompetentingų žmonių, kad NP nieko nenuveikta, kad gyvenvietės, gamybinių centralių tame nėkuso nesiskiria, o gal net

čia gana daug. Mažiau NP keliai už užduočių įvykdymą žemės ūkio teritorijose. Nepavyko sukurti ekologiškai pavyzdingų žemės ūkio plotų, savitos ir raiškių architektūros gyvenviečių, gerai sutvarkytų gamybinių centrų. Priešingai — gyvenvietėse ir gamybiniuose centruse dar daug netvarkos, blogai tvarkomos vandenės apsauginės juostos, mažai želdinama, gamybinių planai ne visada derinami su gamtosaugą. Nors buvo paruošti specialūs projektai ūkiams, suprojektuotas žemės ūkio pažintinis maršrutas, tačiau jie mato griūvančius klojimus Šuminose.

Kaip toliau reikėtų tvarkyti NP?

Pagrindiniai, anksčiau paminėti uždaviniai lieka aktualūs ir šiandien. Gal daugiau démesio reikėtų skirti kultūrinio palikimo išsaugojimui, jo propagavimui, neapsiribojant vien materialiais kraštovaldžio komponentais — kaimais, sodybomis.

Patirtis parodė, kad praktiškai neįmanoma sutvarkyti žemės ūkio teritorijų nemažinant gamybinių planų, nesuėkiant rimtos paramos jų tvarkymui.

Daug démesio reikia skirti NP ekspoziciniam paruošimui — lankytinų objektų atrinkimui, jų sutvarkymui, takų, kelių, jungiančių juos, išengimui, informacinių sistemų sukūrimui.

Svarbi problema yra vienos gyventojų įtraukimas į NP tvarkymo veiklą. Be papildomų draudimų, jie turėtų gauti ir šiokią tokią naudą, be to, NP veikloje galėtų pasireikšti kooperatyval.

Sunku trumpoje apžvalgoje išvardinti visas NP problemas. Nors jas nagrinėja specialistai, tačiau visos liečia visuomenės interesus. Svarbu, kad visuomenė šiame darbe kuo plačiau dalyvautų. Tad laukiamė Jūsų minčių bei pasiūlymų.

Giedrius DANIULAITIS
Architektūros kandidatas,
LSAMTI ved. moks.
bendradarbis

suskeidėjo, ir raiteliai su žirgais nugarmėjo į dugnā.

Ir dabar, kai būna ramios ūkiontos naktys, iš ežero gelmių iškyla raiteliai ir žvengindami ginklais, kaip šešėliai jodinėja ežero paviršiumi, tai vienur, tai kitur išnirdami iš juodo, kaip ir jie patys, ūko. Dar ligi šiol už savo žiaurumą neranda jie ūko ežere sau vietos.

PADAVIMAI. SAKMĖS. PASAKOJIMAI

Apie Ūkojo ežerą

Netoli ūkojo ežero, ant Ginučių piliakalnio, kadaise stovėjo galinga pilis. Karta žiema šią pilį užpuolė kryžiuočiai. Lietuviai ilgal ir atkakliai gynėsi, bet apgaule ir klasta pilis buvo paimta. Kryžiuočiai sudegino pilį,

Sveikiname gerbiamus skaitytojus su Spaudos diena!

Nacionalinio parko direkcija

MINĖJIMAI. SUKAKTYS

Gegužės 15 d. sukanca 125 metal Kaspero Maleckio vaduojamų sukilėlių mūšiui su carinės kariuomenės daliniu ties Minčios kaimu. Su 1863 — 1864

m. sukilimu susijusios ir kitos Nacionalinio parko vietas. Sekančiam „Nuo Ledakalnio“ leidinyje spausdinsime šviesiam sukilėlių atminimui skirtą apybraižą.

Parkas laukia Pabaltijo botaniku

Daug kuo ižymi ir vertinga Nacionalinio parko gamta, tačiau ypačingai ji išskiria augalijos vešlumu ir rūšių įvairove. Cia auga daugiau kaip pusė Lietuvos savaiminių augalų, apie šimtą retų ir saugomų rūsių. Augalų bendrijos parke prisitaikiusios prie įvairiausią augimviečių: sausų smėlynų, pelkių, gausių vandens telkinii.

Lietuvos botanikai dažni Nacionalinio parko lankytaji. Liepos mėnesio pradžioje jie supažindins su parko ižymybėmis ir Pabaltijo botanikus, svečius iš kitų šalių mokslo centrų. Cia vyks tradicinė XIX Pabaltijo botanikų ekspedicija - konferencija. Jos organizuojamos nuo 1954-ųjų metų paeiliui Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje ir paprastai skiriomas

viename pagrindinei temai, tačiau tariamasi bei diskutuojama įvairiai gamtosaugos klausimais, susipažistama su gamtos, istorijos ir kultūros ižymybėmis. Panaši programa numatoma ir šiemet. Iš esmės bus aptariamos augalijos klasifikavimo problemas, tačiau programoje numatyti ir jos apsaugos bei racionalaus naudojimo aspektai.

I tradicinių renginių pakiesta per 100 dalyvių. Be Pabaltijo botanikų, Jame pranešimus skaitys žymūs mokslininkai — leningradietė M. Boč, V. Vasilevičius, maskvietis L. Risišas, minskiečiai akademikas V. Parfionovas ir N. Kozlovskaja, Ivoviečiai M. Golubecas, S. Stoiko ir kt.

Biologijos m. dr.
Algirdas LEKAVICIUS

Kaltanėnų parke.

S. Kirvelės nuotr.

Kolūkis parko vidury

Profesorius Andrius Banikovas, 1974 m. lankymas Nacionaliniame parke, yra pasakės:

„Neišsivaldujate, koki lobį turite! Jūsų žemė — tai ir miniatūrinė Sveicarija, ir gėluju Suomijos ežerų lopinėlis, ir pirmąpradės gamtos kampelis po praskrendančių gervių sparnais. Tai džiaugsmas čia gyvenantiems ir atvykstantiems, turtas ateities kartoms, o kartu ir amžinas nerimas dėl gražiosios žemės likimo!..“

Siame nuostabiame kampelyje, pačiame Nacionalinio parko viduryje, užimančios 2237 ha plati „Atžalyno“ kolūkio žemės. Ūkio teritorija ypatinga — žemės ūkio naudmenos čia sudaro tik 678 ha (iš jų 400 ha ariama žemė), 922 ha dengia miškai, 789 ha plati ežerai. Ūkio teritorijoje raibulluoja 14 ežerų, dar 12 ežerų yra prie ūkio ribos. Ūkis iš viso turi 177 ha ganyklų, iš jų 151 ha kultūrinės, bendras plevų plotas — 101 ha, iš jų 61 — kultūrinės.

Nežiūrint į ypač banguotą relėfą ir didelį žemės ūkio naudmenų suskaidymą, ūkis nėra valstybės išlaikytinis. 1987 metų grynosios ūkio pajamos siekė 147 tūkst. rublių, pelnas — 17,2 proc.

Zemdirbio darbas čia betarpiskai susijęs su gamta, su natūralia žmogaus reikmų tenkinimo aplinka. Esant tokioms specifinėms, gana sudėtingoms sąlygomis bei palyginti „ankštai“ gamybai, ūkininkavimas šioje teritorijoje gana sunkus. Be tinkamų materialinių bazės, turėdami aibę neišpresty klausimų, labai stokodami lėšų, be to, pripratę

dirbtis senais metodais (neretai stokojant paprasčiausios darbo kultūros), labai dažnai skriaudžiamame ir niokojame tą nuostabią „miniatūrinę Sveicariją“. Tačiau ne vien žemdirbiui reikėtų kaltė už tai versti. Tiesa, jis žemės ūkėnininkas, bet nereikėtų užmiršti, kad iš jam paskirtos žemės reikalaujama pagaminti tam tikrą kiekį pieno, mėsos, grūdų ir kitų žemės gėrybių, iš anksčiau nusistovėjusiu nurodymu — bet kokia kaina.

Stai jau keletas metų ūkyje auginamos bulvės, nors jų derliaus vidurkis per pastaruosius 3 metus buvo tik 110 cнт/ha, o 1 cнт savikaina — net 15,35 rub. Visuomeniniuose plotuose arkli pakeitus traktoriumi, esant tokiai dirvų konfigūracijai ir reljefui, bulvių ūkyje išvis nereikėtų auginti.

Saugant Nacionalinio parko gamtą ateities kartoms, mes privalome labai apgalvotai, neskuobant, tik po argumentuotų bei ekonomiškai pagrįstų paskaičiavimų šeimintinkauti „Atžalyno“ žemėse.

Mūsų „Atžalyno“ kolūkio vadovų ir specialistų, nuomone, reikia pagaliau atsisakyti tų „masvyvų“, kurių plotai sudaro vos 0,5 — 5 ha, taip pat tokiai, kurie toli nuo gamybinio centro, labai nepatogiose arba išsiu su našene technika neprivažiuojamose vietovėse, nes juose išauginama produkcija ūkiui yra nuostolina. Tokiuose, tarp ežerų išterpusiuose pusiasaliuose, griežtai laikantis vandens apsauginių juostų ir zonų, dažnai liktų tik siarai rėžiai. Šias žemes reikėtų apželdinti daugiaume žolių mišinių, tik po daugelio metų jas atnaujinti.

„NUO LEDAKALNIO“ — tai ekologiniams švietimui ir LTSR nacionalinio parko organizaciniams reikalams skirtas sienaltaikraštinių tipo leidinys. Periodiškumas — vienas numeris per mėnesį, leidžiamas nuo 1984 m. Leidinys išsiuntinėjamas nacionalinio parko vadovams. Platesnis skaitojo ratas su šiuo leidiniu gali susipažinti Respublikiniuose knygų rūmuose, Respublikinėje ir Ignalino rajono centrinėje bibliotekose.

TURISTŲ LABUI

Ignalinos turistinė bazei — pirmoji vieta šalyje

Ignalinos turistinė baze gyvuoja jau 29 metus. Per šiuos dešimtmečius dažnai susidurame su įvairiausiais sunkumais ir problemomis, organizaciniuose nesklandumais. Bet atkaklus bazei darbuotojų triūsas, laiku surasti opiu problemų sprendimai atnešė jai pelnytą joje pabuvusių pripažinimą, padėjo subursti darnų ir pajėgų kolektivą. Ne kartą turistinė baze yra tapusi sąjunginio ir respublikinio socialistinio lenktyniavimo nugalėtoja, apdovanota pereinamosiomis raudonosiomis vėlavomis ir garbės raštais.

Daugiausia turistinės bazės kolektivas pasiekė pastaraisiais metais, kai turistinė bazei pradėjo vadovauti Vytautas Bilkiš. Už praėjusį metų gamybinius rodiklius, aukštą aptarnavimo kultūrą kolektivui įteikta TSKPK CK, TSRS Ministrų Tarybos, VPSCT ir VLKJS CK pereinamomis raudonosiomis vėlavomis ir garbės raštais.

Daugiausia turistinės bazės kolektivas pasiekė pastaraisiais metais, kai turistinė bazei pradėjo vadovauti Vytautas Bilkiš. Už praėjusį metų gamybinius rodiklius, aukštą aptarnavimo kultūrą kolektivui įteikta TSKPK CK, TSRS Ministrų Tarybos, VPSCT ir VLKJS CK pereinamomis raudonosiomis vėlavomis ir garbės raštais.

Tikimės, kad trisdešimtoji turistinė vasara suteiks daug mažionių valandų turistams, visiems į Ignalinos turistinę baze atvyktantiems žmonėms.

Albertas UMBRAZIŪNAS
Ignalinos turistinės bazės
vyr. instruktorius

Nuotraukoje: su pirmaja vieta sajunginiame socialistiniame lenktyniavime turistinės bazės direktoriu V. Bilki (dešinėje) sveikina VPSCT turizmo ir ekskursijų Centro tarybos pirmininko pavaduotojas I. Laptevas.

Idomu žinoli

Lietuvoje jaučiamas susirūpinimas juodujų gandrų mažėjimu. Parke šiu retųjų paukščių dar yra 10 lizdų, tačiau kasmet juos apgyvendina tik 4—5 ju poros. Kiti lizdai lieka tušti. Saugiausiai yra dirbtiniai lizdai, kuriuos gandrai noriai užemė, nes irošti saugose vietose, neiškrenta ant žemės. Per 1980—1987 metus juodieji gandrai parke perėjo

Redaktoriai: Aringas Gorodeckis ir Bronius Šablevičius. Tel. 45916, 45911.

234759, Ignalinos r., Palūšės p., Lietuvos TSR nacionalinio parko direkcija.

Spausdino Utenos spaustuvės Ignalino filialas. 1988. Tir. 2000 egz. Užsak. Nr. 388.

Trumpas tavo žydėjimas...

augalai. Jos įrašytos į TSRS ir sąjunginių respublikų Raudonąsias knygas. Augalai mėgsta sausus pušynus, gerai saulės įkeitinamas šilų aikštėles, smėlinga žemė. Todėl drėgnuose lapuočių miškuose jos negali augti. Lietuvioje botanikai priskaičiuoja 6 šilagėlių rūšis. Visos jos, o ypač vėjalandė šilagėlė (Pulsatilla patens L.), labai dekoratyvios. Jų žiedų grožis — neatsibostantis. Smiltynuose tarp kerpių ir nurudavusių viržių šilagėlių spalvos yra mažas ir trumpalaikis pavasario stebuklas: negyvas smėlis išaugina puikiausius žiedus. Atsibudė iš žiemos sustingimo dilglinukai, spungės, šeiriai ir kiti drugiai atleciai atsigerti nektaro, o kamanių motinėlės — žiedadulkių. Kartais tenka matyti ne violetinius, o sniego baltumo šilagėlių žiedus. Tai albinoidinė jų forma. Šilagėlės, pradydusios balandyje, greit nužydi, lieka tik lapai ir pūkuotos sėklinės galvutės. Tai augalai efemerai, kaip ir žibutės, plükės ar blužnutės.

Šilagėlės nuodingos, turi farmakologiškai aktyvių medžiagų, baktericidinių savybių. Taigi augalai ne tik dekoratyvūs, bet ir turėtū būti taikomi medicinoje. Šilagėlės daugiametės. Specialiai rūpintis jų augimu netenka. Nacionaliniame parke šilagėlės dažnos. Daug jų Palūšės, Kaltanėnų girininkijose. Yra kelmelių, iš kurių išauga net po 40—50 stiebų su žiedais! Vietiniai gyventojai jų neliečia. Norėtume, kad taip elgtu ir Nacionalinio parko svečiai.

Nuotraukoje: vėjalandė šilagėlė.

Bronius ŠABLEVIČIUS
Jaun. mokslinis bendradarbis

Svarbiausieji renginiai 1988 m. SEZONO METU

Balandis. Agronomų seklyčia „Atžalyno“ kolūkijoje.

Birželis. Jaunuju geografų ekspedicija. Vadovas VPI doc. P. Krupickas.

Lieta. Respublikos aukštųjų mokyklų talkos būrys. Pabaltijo botanikų ekspedicija.

Rugpjūtis. Respublikinė bitininko šventė.

Moksleivių darbo ir poilsio stovykla.

Ekologinio monitoringo tyrimai. Vadovas LŽUA prof. V. Antanaitis.

